

**CİNSİYET VE EKONOMİK GELİR DÜZEYİNE GÖRE ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİN UMUTSUZLUK DÜZEYLERİNİN TESPİTİ**

*DETERMINATION OF HOPELESS LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS
ACCORDING TO THE GENDER AND ECONOMIC INCOME LEVEL*

Cem ZAFER*

*Geliş Tarihi: 04.12.2018
(Received)*

*Kabul Tarihi: 27.03.2019
(Accepted)*

ÖZ: Bireylerin umut veya umutsuzluk durumları kişiye özel olmakla beraber bu husus üzerinde pek çok faktörün etkili olduğunu belirtmek gerekmektedir. Nitekim kişilerin sosyal çevreleri, içinde buldukları ortam, eğitim durumları, gelir durumları vb. pek çok faktör geleceğe dair umut besleme noktasında etkili olan unsurlar arasında sıralanabilir. Bireylerin geleceğe dair düşünceleri soyut yapılar olarak görülsede bireyin yaşamı üzerinde mevcut zaman dilimi içinde ve ileriki dönemler konusunda oldukça etkilidir. Nitekim bireylerin geleceğe umutla bakmaları, bu zaman dilimine yönelik planlamalar yapmaları, hedefler belirlemeleri ve bunlara ulaşmak için çabalamalarını doğurmaktadır ki bu da motivasyon faktörünün umutla arttığını göstermektedir. Bununla birlikte yine geleceğe dair umut besleyen insanların içinde bulunduğu zaman diliminde daha fazla haz aldığı ve hayata daha sıkı sarıldığı da belirtilmektedir. Bunun aksine umutsuzluğa kapılan bireyler ise geleceğe dair plan, program, hedef vb. belirlemediği gibi bu noktadaki motivasyon seviyesi açısından da oldukça yetersizlerdir. Bu husus da umutsuz bireylerin bireyler yapılarını ve bunun beraberinde sosyal ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Esas itibarıyla umut ve umutsuzluk yapıları bireylerin olduğu kadar toplumun da geleceği üzerinde belirleyici etkileri olan kavramlardır. Bu doğrultuda hazırladığımız çalışmada, 1419 üniversiteli örneklemeden hareketle üniversite öğrencilerinin cinsiyet farklılıklarından hareketle umut – umutsuzluk düzeyleri, geleceğe bakışları, bireysel algıları gibi hususlar incelenmiştir. Bu hususların kadın – erkek cinsiyetleri üzerinden değerlendirilmesi ile umut durumu üzerindeki bireysel farklılıklar ve bunun umutsuzluk üzerindeki etkileri de incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda cinsiyet faktörü özelinde erkek ve kadınların benzer umut durumlarına sahip oldukları görülmekle beraber kadınların umut düzeylerinin belirli konularda erkeklere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşam kalitesi, umutsuzluk, umut, kaliteli yaşam ve umutsuzluk, bireysel algı

ABSTRACT: While individuals' hope or hopelessness status is personal, it is important to note that many factors are effective on this issue. As a matter of fact, the social environment of the people, their environment, educational status, income status, etc. many factors can be listed among the factors influencing the hope of the future. Though the opinions of individuals about the future are seen as abstract structures, they are very

*Dr., Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, cemzafer06@gmail.com,
ORCID: 000-0002-0285-2755

effective on the life of the individual within the current time period and the future periods. As a matter of fact, looking at the future with the hope of individuals, to make plans for this period, to set goals and efforts to reach them, which leads to the motivation factor shows that the increase with hope. However, it is also stated that people who have hope for the future have more pleasure in the time period they are in and hug more closely to life. In contrast, individuals who are despaired in the future plan, program, target and so on. as well as the level of motivation at this point. This also negatively affects the structure of individuals and their social relations. Essentially, hopelessness and hopelessness are concepts that have a decisive influence on the future of society as well as individuals. In this study, 1419 university sample was used to examine the hopes - hopelessness levels, future perspectives and individual perceptions of university students based on gender differences. The evaluation of these issues on the gender of men and women and the individual differences on the status of hope and their effects on hopelessness were also examined. As a result of the study, it was found that men and women have similar hope status in terms of gender factor, but it is concluded that women's levels of hope are higher than men in certain subjects.

Key Words: Quality of life, hopelessness, hope, quality life and hopelessness, individual perception.

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze insanların oluşturduğu devletlerin genel prensipleri, sosyal devlet olma ilkesinden hareketle, bünyesinde bulunan halkın ekonomik anlamdaki refah seviyesini artırmak ve bununla birlikte bireylerin içinde buldukları durumdan daha iyi bir ekonomik duruma veya daha iyi bir yaşama kavuşmalarını sağlamaktır. Bu husus gerek siyasi gerek bilimsel ve gerekse ekonomik anlamda toplumu ilgilendiren hemen her oluşumda devletin asli sorumlulukları içinde yer almaktadır. Nitekim yapılacak olan bilimsel çalışmalar da siyasi faaliyetler de ekonomik gelişmeler de toplumun yaşam kalitesinin veya yaşam standartlarının artmasını sağlayan unsurlar arasında yer almaktadır. Toplum siyasi yaklaşımlarla daha özgür bir yapıya kavuşurken bilimsel gelişmelerle geleceğe yönelik bir hayat standardına kavuşmakta ekonomik gelişmelerle ise daha fazla satın alma gücüne sahip olarak daha iyi şartlarda yaşam sürdürebilmektedir.

Geçmişten günümüze bu şekilde ilerleyen yaklaşımlar günümüzde teknolojik gelişmelerle birleşince toplumun yanı sıra bireyin de yaşam seviyesinde bir artışa gidişi doğurmuştur. Bu bağlamda bireyler de kendilerine sunulan imkanlar doğrultusunda hedeflerini belirlemekte ve bununla birlikte içinde buldukları ülkenin genel durumuna dair planlama safhalarına dahil edilmektedirler. Bireyin toplum ve toplumun birey ile olan ilişkisinde devletin de bu yapıları kapsayan durumda ele alınması ile sosyal devlet olma gereğinden hareketle toplumsal anlamda artırılacak olan refah seviyesinin ve dolayısıyla bunun beraberinde getirdiği çoklu yaşam kalitesinin her anlamda birbiriyle iç içe geçmiş kavramlar olduğu bilinmektedir. Nitekim bireyin yaşam standartlarının artırılması toplumun

yaşam standartlarının artırılması şeklinde değerlendirilebilecek ve bu şekilde bireysel gelişmenin toplumsal gelişmeye doğru dönüşüme sağlanabilecektir. Diğer bir ifadeyle yaşam kalitesi açısından birey – toplum – devlet birbirinden ayrı düşünülemez yapıları ifade etmektedir.

Ancak yine devletler açısından toplumun bütünsel anlamda belirli bir standarda yükseltilmesi pek de mümkün görülen bir olasılık olarak görülmemektedir. Bu noktada toplumun çeşitli tabakalar halinde bir yaşam standardına sahip olması dolayısıyla farklı sınıflara sahip toplumların ve farklı yaşam kalitelerine sahip toplumların ortaya çıkması gündeme gelmektedir. Bireylerin yaşam kalitelerinin boyutlarını ifade eden sosyal sınıflar, bu bağlamda yaşam kalitesi kavramı ile de ele alınabilecek bir yapıdır. Yaşam kalitesi ise bu noktada bütüncü bir yapı şeklinde ele alınmaktadır. Çeşitli kaynaklarda farklı boyutlarıyla değinilen yaşam kalitesi unsuru; sağlık, psikolojik, sosyal, bireysel, sosyolojik pek çok alanda üzerinde çalışmalar yapılan bir husus olması ile dikkat çekmektedir.

Sosyal sınıfların ortaya çıkması noktasında belirleyici olduğuna değindiğimiz yaşam kalitesi hususu, bu bağlamda bireylerin her anlamdaki ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanması ile birlikte bireyin dahil olduğu toplumsal yapının bireye sunduğu imkanlardan yine bireyin kendi yetenekleri doğrultusunda yararlanmasını ifade eden bir unsurdur. Ancak yine yaşam kalitesinin bireysel olma yönünün üzerinde durmak da gerekmektedir. Nitekim bireyin kendi yaşamına dair algı ve beklentileri, ayrıca yine bireyin kendi yaşamına dair değerlendirmeleri yaşamının kaliteli veya kalitesiz şekilde nitelendirilmesine sebep olan unsurlardır. Bireyin kendi yaşamına dair memnuniyeti kaliteli bir yaşam sürdürdüğüne dair inancı ile birlikte bu şekilde yaşadığını göstermekle beraber memnuniyetsizlik unsuru ise, içinde bulunulan duruma bakılmaksızın, kalitesiz bir yaşam olarak ele alınabilir.

Bireyin algı ve değer yargılarına göre değişiklik gösteren kendi yaşam kalitesi doğrultusundaki hayata bakış açısı yine birey üzerinde oldukça farklı noktalarda etki oluşturan bir unsurdur. Bireyin kendi yaşamına dair algıları, onun gündelik hayatındaki faaliyetlerine dair tatmin duygusu, mutlu olma, hedeflerine ulaşma konusunda azmi, hayatını anlamlı olarak algılama ve dolayısıyla pozitif bir kimlik oluşturma gibi sonuçlar doğurmaktadır. Bununla birlikte bireyin sadece soyut anlamda değil somut anlamda da bir rahatlık duygusu, kendini iyi hissetme, zindelik hissi gibi unsurları da yaşam kalitesi ile ilişkili olan bir durumdur. Yaşam kalitesi noktasında bireyin geleceğe dair en önemli unsuru yaşam kalitesinin umut noktasında bir artış sağlaması ve bu noktada bireyin yaşama bağlılığını artırma konusunda olumlu bir etki oluşturmaktadır.

Yaşam kalitesi ile birlikte bireyde oluşan umut unsuru, kişinin geleceğe dair beklentileri üzerinde bir olumlu hissiyat oluşturmakta ve bu bağlamda yine bireyin

gündelik yaşamla geleceğe yönelik fillerinde olumlu tavırlar sergilemesine imkân vermektedir. Bu doğrultuda da birey umudum var olması nedeniyle plan yapmakta ve planların gerçekleşmesi amacıyla da çaba sarf etme yoluna gitmektedir. Bu noktada yaşam kalitesi doğrultusunda gerçekleşen umudun kişinin hal ve hareketlerini yönlendirme gibi bir etkisi olduğunu belirtmekle beraber bireyin geleceğe daha güvenle bakmasını sağlama yönüyle bir motivasyon etkisi olduğunu da belirtmek mümkündür.

Çalışmada üniversite öğrencilerinin cinsiyet faktörü ve yaşam kalitesi esas alınarak geleceğe dair umutla bakıp bakmadıkları hususu ele alınmıştır. Bu doğrultuda uygulanan anketle cevap aranan “Kadın – erkek öğrencilerin yaşam kalitelerine göre umutsuzluk düzeyleri ne şekildedir?” sorusu çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

1.2. Yaşam Kalitesinin Kavramsal Yapısı

Yaşam kalitesi içerik anlamı ile ele alındığı zaman tanımlama aşamasında zorluk yaşanan bir kavramdır. Nitekim bu kavram sosyolojik anlamda toplulukların veya toplumların genel mahiyeti ile iyi olma durumlarının, bununla birlikte bu topluluğu meydana getiren bireylerin belli özellikler açısından farklı şekillerde ele alındığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda toplumu oluşturan nüfusun iyi olması hususu ve bunun belirli bir seviyede tutulması amacıyla yaşam kalitesi olgusu bir sosyal gösterge veya çizelgesi olma özelliğine de sahiptir. Bu yaklaşımla ele alındığı zaman yaşam kalitesi kavramının bireyler ve bireylerin meydana getirdiği toplumsal yapı itibarıyla genel anlamda hayat standartlarını yansıtan sosyolojik ve psikolojik göstergeler olduğu sonucuna ulaşılabilir (Felce, Pery, 1995: 51).

Belirtilen hususlar dikkate alındığı zaman yaşam kalitesinin hem bireysel hem de toplumsal anlamda bir iyi olma durumunu ifade ettiği görülmektedir. Bu iyilik durumu yalnız somut veya maddi anlamda değil soyut anlamda da ele alınabilir. Nitekim bireylerin içinde buldukları topluma sosyal bir bakış açısıyla ait olması, bununla birlikte toplumun sahip olduğu imkânları maksimum düzeyde kullanabilmesi gibi hususlar yaşam kalitesi kavramı ile ifade edilir ki bu da kavramın çoklu bir yönünün olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bireylerin oluşturdukları toplumların yaşam kalitesi ele alındığı zaman bu yapının durağan bir yapı olmaktan ziyade dinamik bir işleyişi olduğunu görmek mümkündür. Nitekim yaşam kalitesi hususu toplumun meydana geldiği dönem itibarıyla belirli bir düzeyde başlayan ancak zaman içinde gelişebilen ve değişim gösterebilen bir yapıda olduğu için dinamik bir unsur olduğundan bahsedilmektedir. Bu da yaşam kalitesi olarak ifade edilen ve topluma ait varlıkları niteleyen hususun, toplumun belirli dönemlerinde artırılabilmesi veya geliştirilebilmesi gibi özelliklere sahip olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle bir toplumun, yaşam kalitesi

açısından, düşük seviyede olmasının bir süreklilik arz etmeyeceği veya yüksek yaşam kalitesinin sürekli olarak bu şekilde seyretmeyeceği şeklinde bir genelleme yapılabilir. (Cummins, 2005: 698 – 699).

Yaşam kalitesi kavramının bir gösterge olarak değerlendirilmesi hususu, esasında toplumun geleceği ile alakalı bir plan oluşturma noktasında da istifade edilen bir durumdur. Bu istifade şekli, göstergelerden hareketle bireysel ve toplumsal yapıda mevcut dönem içinde elde edilen verilerin yorumlanması ile toplumun refah düzeyini iyileştirmeye yönelik hamleler yapılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yaşam kalitesi kavramından bu verilere ulaşılması ve bu verilerden de hareketle planlama yapılması hususu, kavramın operasyonel bir yapısı olduğunu da göstermektedir. Bu noktada yaşam kalitesi kavramının farklı bir tanımlaması olduğu da görülmektedir ki bu tanımlama yaşam kalitesinin bireysel ve toplumsal olması yönünden öte, uygulanabilir bir teorik model olması veya akademik çalışmalara konu olması yönüyle ön plana çıkmasını ifade eden bir tanımlama şeklindedir (Felce, Pery, 1995: 51).

Birey ve toplum açısından bu denli önemli bir gösterge olan yaşam kalitesi kavramının değerlendirilmesi de başlı başına farklı bir yapıda ele alınmaktadır. Bu değerlendirmede bireylerin doğrudan yaşantıları sonucu elde ettikleri tecrübeler, somut değerler vb. pek çok faktörün dikkate alındığı görülmektedir. Bu değerlendirme noktasında, değerlendirmeye dâhil edilen pek çok husus yaşam kalitesi kavramının yeniden tanımlanması veya bu tanımın geliştirilmesi noktasında kullanılarak esasında kavramın bütünsel yapısına katkı sağlayıcı bir etki oluşturmaktadır. Bireylerin yaşamına dâhil olan olaylar noktasında ele alınan hususlar, genel anlamda toplumun temel ihtiyaçlarını niteleyen hususlardır. Bunları;

- sağlık imkânları,
- eğitim hizmetleri,
- bireyin veya toplumun beslenme seviyesi ve bu konudaki yeterlilik,
- yaş faktörü,
- sağlıklı bir çevrede barınabilme,
- cinsiyet anlamında eşitlik,
- hakların ve özgürlüklerin tanınması,
- fırsat eşitliği,
- bireyin sosyal anlamda günlük yaşama katılması,
- bireye duyulan saygı,
- bireyin kendini güvende hissetmesi

şeklinde sıralanması mümkündür (WhoqolGroup, 1994: 41-44). Sıralanan bu faktörlerin hem bireyler hem de toplumlar açısından önem taşıdığı bilinmektedir. Nitekim bu faktörlerden birinin veya birkaçının eksik olması durumu iyi olmayı

veya refah durumunu etkileyeceği için yaşam kalitesi üzerinde belirgin bir etki oluşturabilmektedir (Doğanay, Mediha, 2006: 108).

Bu faktörlerin yaşam kalitesi ve yaşam kalitesinin algısı noktasındaki etkisi konusunda yapılan çalışmalarda sosyo – ekonomik anlamda eşitsizliğin mevcut bulunduğu toplumlarda, yaşam biçiminde sağlıklı davranışların veya yaşam kalitesine dair algıların değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bu konuda yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlara göre bireylerin ekonomik durumlarına yönelik algıları, içinde buldukları sosyal sınıfın gelir seviyeleri, dâhil oldukları ailedeki birey sayısı ve yaşamın genelini sürdürüldüğü bölgedeki toplam insan sayısı bireylerin sağlıklı yaşam davranışları üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir. Yine bu araştırma sonuçlarında cinsiyet, yaş ve ekonomik durum gibi somut hususların bireyin kendi yaşam kalitesine dair algılamaları noktasında bilişsel bir etkisi olduğu üzerinde durulmaktadır (Koçoğlu, Akın, 2009: 152-153).

Akın tarafından yapılan bu araştırmanın sonuçları diğer bazı araştırmalar tarafından da desteklenmektedir. Diğer bir ifade ile farklı araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşıldığını görmek mümkündür. Yapılan araştırmalar bireylerin veya toplumun genel yapısı içinde sosyo – ekonomik düzeyin, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin, cinsiyete yönelik ayrımların, ki bu ayrımlar da erkekler lehine olan pozitif yaklaşımları ifade etmektedir, yaşam kalitesi açısından bireydeki davranışların geliştirilmesi hususunda büyük bir etkisi olduğunu göstermektedir (Acheseon vd., 2000: 75-80; Castilion vd.,2005: 1229-1240).

Yapılan araştırmalarda kişilerin kendi durumları üzerindeki algı yönlerinin, davranış yönlerini geliştirilmesiyle yaşam kalitesi üzerindeki tanımlama konusunda da etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlardan hareketle bireyin yaşamı üzerinde olması gerektiğine inandığı durumları sürdürebilmeyi başardığı müddetçe yaşamı açısından iyi ve kaliteli şekilde bir yaklaşım veya algı içinde olduğu, bunun da bireyin kendi yaşamından memnun olması sonucunu doğurduğunu söylemek mümkündür (Carr, Gibson, Robinson, 2001: 1240-1243).

1.3. Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesi

Tanımlaması üzerinde pek çok farklı hususun dikkate alındığı yaşam kalitesi, değerlendirme noktasında temelde iki farklı değerlendirme tipinde ele alınmaktadır. Bu değerlendirme tipleri;

subjektif değerlendirme,

objektif değerlendirme

olarak sınıflandırılmaktadır. Bireylerin kendi yaşamlarına dair memnuniyet duygularını veya düşüncelerini baz alarak yaşam kalitesi hususunu değerlendiren yaklaşım subjektif değerlendirme, bunun aksi yönde, kişinin yaşamından memnun olmasını sağlayacak olan durumların var olması ve bunların varlık derecelerinin

tespit edilmesine yönelik değerlendirmeler ise objektif değerlendirme şeklinde ele alınmaktadır (Diener, Suh, 1997: 189-194; Felce, Pery, 1995: 51).

Yakın bir dönemde OECD tarafından uygulanan ve Daha İyi Yaşam Endeksi olarak adlandırılan değerlendirme kriterleri, objektif değerlendirme olarak ele alınabilecek bir değerlendirme yapısıdır. OECD tarafından uygulanan bu endekste yaşam kalitesi, eğitim, sağlık, beceriler, sosyal iletişim, bireyin sosyal hayata katılımı, güvenlik duygusu ve kişisel anlamdaki refah hususları objektif kriterler şeklinde ele alınarak değerlendirilmektedir (Akar, 2014: 1-5).

Yaşam kalitesine dair değerlendirmelerde pek çok psikolojik kuramın da baz alındığını görmek mümkündür. Bu kuramlar içinde en baskın olanları;

haz kuramı,
yararcılık kuramı,
istek kuramı,
ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramı,
karşılaştırma kuramı,
adaptasyon kuramı
olarak sıralanabilir.

Birey için genel haz duygusunun mutlu olma durumu ile ilişkili olarak ele alındığı haz kuramına göre, bireyin yaptığı faaliyetten veya içinde bulunduğu durumdan haz alması durumunda mutluluk söz konusu olmaktadır. Bu düşünceden hareketle de bireyin davranışlarının yaşam kalitesi üzerinde belirleyici bir etkisi olduğuna değinilmektedir. Ancak yaşam kalitesi üzerindeki mutluluk etkisinin günümüzden çok önce dönemlerde, Antik Yunan'da bile, sorgulandığını görmek mümkündür. Bu bağlamda Aristoteles'in eserleri incelendiği zaman, pek çok eserinde bireyin mutlu olmasının doğal yapısının sorgulandığını görmekle beraber bireyin mutluluğunun genel anlamda haz veya kişisel eylemleri sonucunda ulaşmayı düşündüğü amaca göre belirlendiği ortaya konulmuştur (Shin, Johnson 1978: 474-475). Bu doğrultuda bireyin yaşam kalitesinin, elde etmek için çaba harcanan sonuca göre belirlendiği de söylenebilir (Carr, Gibson, Robinson, 2001: 1240-1243).

Yaşam kalitesi konusunda değerlendirmede yararlanılan kuramlardan olan yararcılık kuramı ise genel anlamda, iyi olan yararlıdır görüşü çerçevesinde, birey ve toplum hayatına dair faydanın artırılmasının yaşam kalitesini artırma yönünde bir etki sağlayacağı üzerinde durmaktadır. Yararcılık kuramında haz kuramından farklı olarak öznel bir yaşam kalitesi algısından sıyrılıp nesnel bir yaşam kalitesi algısı üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda bireyin yaşam kalitesi konusundaki kabullerinden ziyade, toplumun genel kabulünün önemli olduğu üzerinde duran yararcılık kuramı, bireyin yaşam kalite standartlarını toplumsal ölçütler üzerinden ele alarak değerlendirmektedir (Torrance, 1987: 593-600).

Bu konuda bir diğer değerlendirme kriteri olarak belirlenen kuram olan istek kuramı, yaşam kalitesinde artışın sağlanması veya yaşamın daha kaliteli olarak algılanabilmesi amacıyla, bireylerin hedeflerine ve isteklerine ulaşabilmelerini belirleyici bir unsur olduğu üzerinde durmaktadır. Ancak bu kuram, bireysel istekleri ön plana alması ve yaşam kalitesini bunların karşılanmasına bağlanması yönünden aldığı eleştirilerle de dikkat çekmektedir. Nitekim bireylerin isteklerinin değişken olması genel kabulünden ziyade, kişilerin zararlı madde kullanma gibi isteklerinin olabileceği ve bunun da bütün yaşamı olumsuz etkileyebileceğinden hareketle, isteklerin yaşam kalitesi hususunda belirleyici olmadığı üzerinde durulmuştur. Bu kuramı eleştirenlerin genel anlamdaki yaklaşımları, insanların yaşam kalitesi konusunda baz alınacak olan hususların iyi olma durumunu barındırması gerektiği üzerinde hassasiyetle durma şeklindedir (Veenhoven, Ehrhardt, 1995: 33-68).

Yaşam kalitesi üzerinde değerlendirme amacıyla dikkate alınan bir diğer kuram olan Maslow'a ait ihtiyaçlar hiyerarşisi kuramında ise, genel anlamda insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla temel yaşamsal ihtiyaçlarından, varoluş ihtiyaçlarına doğru bir kademeli ihtiyaçlar silsilesi ile yaşam kalitesi üzerinde bir belirleme yapma yoluna gidilmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirlenen ihtiyaçlar, en alt basamakta bireyin yaşamının temel taşları olan fizyolojik ihtiyaçlar olarak ele alınır. Bunun devamında ise bireyin güvenlik ihtiyacı, belirli bir topluma veya topluluğa ait olma ve sevgi ihtiyacı, saygınlık ihtiyacı ve devamında ise kendini gerçekleştirme olarak belirlenen bir ihtiyaçlardan oluşmaktadır. Maslow'un kuramına göre bu ihtiyaçlar karşılanmadığı zaman bireylerin bütünsel anlamda kendilerini iyi hissetmeleri veya mutlu algılamaları mümkün değildir. Bu kuramda genel bakış açısı itibariyle herhangi bir ihtiyaç basamağının karşılanmaması bir diğer basamağa geçmeyi engellediği için her basamak bir diğeri için aşılması zorunlu olan bir ihtiyaç belirtmektedir (Maslow, 1943: 12-32). Ancak yine bu kuram üzerinde yapılan araştırmalarda bireylerin bir basamağı geçerek diğer basamağa dair ihtiyaçları karşılayabildiği ve bu şekilde de yaşamlarını sürdürebildiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle yapılan araştırmalar basamakların birbirleri için ön koşul olma genel kabulünü geçersiz kılmıştır. Bu bağlamda yapıyı bütünsel olarak incelediğimizde bireye dair olan bu ihtiyaçların herhangi birinin karşılanmaması noktasında yaşamsal algının iyi olarak değerlendirilmesinde net bir sorun tespit edilemese de eksik ihtiyaçlardan kaynaklı olarak bireylerin tam anlamıyla bir mutluluk tanımı yapamayacağını söylememiz de mümkündür (Sirgy, 1986: 329-342; MerrickVentegodt, Andersen, 2003: 1050-1057).

Yaşam kalitesinin değerlendirildiği kuramlardan olan karşılaştırma kuramında ise bireylerin yaşam kalitelerine dair düşünceleri ile ilgili göreceli

değerlendirmeler yer almaktadır. Nitekim kişilerin durum algıları ile bu durumdan memnuniyetleri arasında bir ilişkinin söz konusu olduğu bilinmektedir. Karşılaştırma kuramı, bireylerin sosyal değişimler konusunda sorumlu olmadığını, bunun aksine sosyal değişimlerin bireyleri etkilemesi hususunun söz konusu olduğunu ileri sürerek bireyin sosyal anlamda gelir düzeyinin artmasının mutluluk düzeyi üzerinde de bir artış sağlayabileceği yönünde çalışmalar yaparak bu konuyu somutlaştırmaya çalışmışlardır. Diğer bir ifadeyle bu kurama göre bireyler esasında mutluluklarını kendileri belirlemede, toplumsal yaşamdaki değişim ve dönüşümler bireyi mutlu bir pozisyona çıkarmaktadır (Cummins, 2005: 699-706).

1.4. Umut ve Umutsuzluk Kavramları

Umut duygusu, bireyin kendisini psikolojik olarak iyi hissetme ve geleceğe dair planlarına ulaşma yönünde bir gerçekleşme düşüncesine sahip olduğunu göstermektedir. Umutsuzluk ise bireyin geçirdiği olumsuz yaşantılarla bağlantılı olarak olumsuz duygular barındırması ve geleceğe dair planların gerçekleşmesi yönündeki beklentilerin veya hedef koyma gibi duyguların ortadan kalkmasını ifade etmektedir (Morselli, 2017: 317). Diğer bir ifade ile umut kavramı bireyin geleceğe dair beklenti içinde olması ve bu nedenle onu hayata bağlayıp bir motivasyon sağlayan bir duyguyu ifade ederken, umutsuzluk kavramı ise bunun tam tersi durumu ifade etmektedir (Albert, Beck, 1975: 301-307). Dolayısıyla umutsuzluk bireyin yaşam gücünü azaltmakta, geleceğe dair planlar yapmasını engellemekte, bu bağlamda da bireyin hem sosyal ilişkilerini hem kendine dair algılarını olumsuz şekilde etkileyen bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır (Jevne, 2005: 259-262; Elliott, 2005: 3-14).

Bu bağlamda umut ve umutsuzluk kavramını daha genel ve kısa bir tanımlama ile ele almak gerekirse; hem umut hem de umutsuzluk olarak adlandırılan duygular bireyin gelecekle ilgili hedefleri ve bu hedeflere ulaşabilmek amacıyla sergilemesi gereken çabaları ifade etmektedir. Bu çabalar ile birlikte hedeflere ulaşma noktasında bireylerin sahip oldukları imkânlar ile ilgili duygu ve düşüncelerinin yansması umut ve umutsuzluk kavramlarına karşılık gelir (Melges, 1969, 690-693).

Umut ve umutsuzluk kavramları bireyin yaşantısı üzerinde oldukça önemli yapılar olarak göze çarpmaktadır. Bireyin umut duygusu taşıması durumunda, yaşama daha sıkı bağlanması ve yaşamının hemen her alanında fiziksel, duygusal, zihinsel, sosyal anlamdaki yeterliliklerini plan ve hedefleri doğrultusunda kullanıp bunların gerçekleşebileceğine dair inanç beslemesi durumunu ifade etmektedir. Ancak umutsuzluk duygusunda bu husus tam tersi şekilde olmakla beraber bireyin yine fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yeterliliklerinde var olan potansiyelin altında bir yansmanın ortaya çıkmasına da sebep olmaktadır. Bu bağlamda umutsuzluğun bireyin mevcut potansiyelini kullanması noktasında da bir engel

olarak değerlendirilmesi yerinde bir değerlendirme olacaktır. Birey için umut unsurunun var olması diğer bir ifade ile geleceğe dair iyi şeylerin olacağı yönünde duygu ve düşüncelerin var olması ve zaman içinde artması sürekli bir plan içine girip motivasyon oluşturulması sonucunu doğurmaktadır. Bu bağlamda umudun bireyin ruh halini etkileyen ve bunu olumluya çeviren bir etkisinden söz etmek de mümkündür (Campbell,1987: 18-21; Hadley, MacLeod, 2010: 1192-1193).

Umut ve umutsuzluk kavramı üzerinde araştırma yapan bilim insanları, özellikle umutsuzluğun bireyde doğuştan var olan bir unsur olmadığını ve bunun ortaya çıkışından önce belirli faktörlerin etkili olduğunu kaydetmektedirler. Bu bağlamda olumsuzluğun ortaya çıkması konusunda etkili olan faktörleri aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür.

Birey umutsuzluk durumuna düşmeden önce öncelikle kendi yaşamı ile ilgili olumsuz birtakım değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu olumsuz ifadelerin en bilineni, bireyin kendisini hayatının iyi olmayacağına inandırması şeklindedir. Bu inanç, bireyin çevresiyle beraber dünyayı anlamlandırılmasında büyük bir etkiye sahiptir.

Yine bireyin geçmiş veya güncel yaşantıları içinde karşılaştığı olumsuz veya şanssız olarak nitelendirilebilecek olan yaşantılara dair zihninde kalanlar onun gelecekte de bunlarla karşılaşma ihtimaline yoğunlaşması ve bu nedenle yaşadığı stres durumu ile bağlantılı olarak geleceğe dair bir umutsuzluk duygusuna kapılması sonucunu doğurmuştur (Snyder, Irving, Anderson, 1991: 286; Magaletta, Oliver, 1999: 541-542).

Umut ve umutsuzluk kavramlarını hakkında yapılan değerlendirmeler göz önüne alındığı zaman bu kavramların öncelikle duygusal bir durum olmaları yönüyle ele alınmakla birlikte bireylerin düşünce şekillerini yansıtmaya yönüyle de ele alındığını görmek mümkündür. Bu kavramların duygu veya düşünce şeklinde ifade edilmesi kavramlar hakkında araştırma yapan kişilerin konuyu ele alış ve değerlendirme şekillerinin farklılığına göre değişiklik göstermektedir. Bu doğrultuda umut ve umutsuzluk kavramları için duygusal içerikli yapılar olarak değerlendirme yapmak mümkünken düşünce boyutuyla da bu kavramları ele almak mümkündür.

2. MATERYAL VE METOT

Yapılan araştırma, Ankara ve İstanbul şehirlerinde yer alan devlet ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerinde, öğrenim görülen üniversite kampüsü dışında, bireylerin rızaları doğrultusunda yürütülmüştür. Araştırmaya devlet ve vakıf üniversitelerinde eğitim, sağlık, ekonomi, hukuk gibi fakültelerde öğrenim görmekte olan 1419 öğrenci katılım göstermiştir. Anket uygulaması 17.9.2018 – 22.11.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Anketin uygulanacağı bölümlerin seçiminde ekonomik anlamda çok maliyet gerektirmeyen

bölümler olması hususu etkili olmuştur. Bu husus öğrencilerin yalnızca belirli bir gelir seviyesinin üstündeki ailelere mensup olma ihtimallerine binaen tercih edilmiştir ki ekonomik yapının çalışmanın güvenilirliğini etkilemesi hususu da bu seçimde göz önüne alınmıştır.

Katılımlarda demografik değişkenlerde homojen bir dağılım sağlanmasına özen gösterilmiştir. Araştırmaya katılan bireylere, yaşam kalitelerine dair algılarını anlamaya yönelik sorularla beraber bireylerdeki umutsuzluk seviyelerini tespit etmeye yönelik, 17 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Bununla birlikte hazırlanan ölçme aracının güvenilirlik seviyesini artırmak amacıyla, katılımcılara uygulanan ölçeğin yanı sıra Beck tarafından geliştirilen umutsuzluk ölçeği de cevaplandırılmak üzere örneklem gruba dağıtılmıştır.

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi SPSS paket programında yapılarak katılımcıların genel özellikleri ve verdikleri bilgiler analiz edilmiştir. Yapılan analizde betimsel istatistik yöntemleri kullanılmıştır. Maddelerin anlamlılık düzeyleri 0,05 olarak alınmıştır.

3. BULGULAR

Bireylerin geleceğe dair beklentilerinin ve umutsuz olma durumlarının ölçüldüğü çalışmada, araştırmaya katılan bireylerden 692'sinin kadın 727'sinin erkek olmak üzere toplam 1419 birey olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları

Cinsiyet	N	%
Kadın	692	48,76
Erkek	727	51,24
Toplam	1419	100

Bu verilerden hareketle çalışmada cinsiyetler açısından homojen olarak nitelendirilebilecek bir dağılıma sahip olduğunu söylemek mümkündür. Erkek ve kadın cinsiyetine ait sayıların birbirine yakın olması çalışmada yaşam kalitesine dair cinsiyete dayalı ayrımların daha net yansıtılabilmesi için önemli bir husustur. Bununla birlikte cinsiyet açısından umutsuzluk düzeylerinin ölçülmesi için de uygun bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifade ile iki cinsiyete ait kişi sayıları birbirlerine dair araştırmanın güvenilirliğini düşürecek derecede baskın bir sayıya sahip değildir.

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri ile geleceğe dair umut besleme durumları

Geleceğe umutla bakırım.		Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyetiniz	Kadın	421 %60,8	271 %39,2	692 %100
	Erkek	435 %59,8	292 %40,2	727 %100
Toplam		856 %60	563 %40	1419 %100

Tablo 2'deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan kadın deneklerin %60,8'i geleceğe umutla bakarken %39,2'lik bir kısmı ise geleceğe dair umut beslemediği yönünde dönüt vermiştir. Erkek deneklerden ise %59,8'i geleceğe umutla baktığını belirtirken %40,2'si bu hususta bir umut beslemediğine yönelik dönüt vermiştir. Bu bağlamda iki cinsiyet açısından da geleceğe dair umut besleme durumlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle kadın – erkek cinsiyetleri açısından, cinsiyetin geleceğe dair umutlu olma üzerinde bir etkisinin olmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 3'te elde edilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılan kadın deneklerden %69,6'sının kötü şeyler yaşasa da bu yaşananların geçici olduğunu bilerek geleceğe dair umut beslediği, %30,4'ünün ise kötü olaylar karşısında geleceğe dair umutlarını yitirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Erkek deneklerden ise kötü olaylar karşısında geleceğe umutla bakanların oranı %68,6 iken, kötü olaylar karşısında umudunu yitirenlerin oranı %31,4 olarak görülmektedir.

Tablo 3: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşadıkları kötü olaylara rağmen geleceğe dair umut besleme durumları

İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.		Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyetiniz	Kadın	476 %69,6	207 %30,4	683 %100
	Erkek	499 %68,6	228 %31,4	727 %100
Toplam		975 %69,1	435 %30,9	1410 %100

Bu verilerden hareketle yaşanan kötü olaylar karşısında her iki cinsiyet içinde umut ve umutsuzluk durumlarının birbirine yakın olduğu, bu bağlamda da kötü olaylar karşısında geleceğe dair umut beslemeyle cinsiyet arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4: Araştırmaya katılan öğrencilerin gelecek 10 yıl için hayat planı yapma durumları

Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.		Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyetiniz	Kadın	283 %41,4	400 %58,6	683 %100
	Erkek	394 %54,2	333 %55,8	727 %100
Toplam		677 %48	733 %52	1410 %100

Tablo 4'te elde edilen verilere göre araştırmaya katılan kadın deneklerden %41,4'ü gelecek 10 yıl içinde hayatının ne şekilde olacağı yönünde bir fikrinin olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte %58,6'lık bir kısım ise bu konuda bir fikrinin olmadığını belirtmiştir. Buna göre kadın deneklerin yarısından fazlası gelecek on yıl için yaşamlarına dair umut beslemektedir. Aynı soruya cevap veren erkek deneklerden ise gelecek on yıl içinde yaşamına dair bir fikri olanların oranı %54,2'dir. Bununla birlikte bu konuda herhangi bir fikri olmadığını belirtenlerin oranı ise %55,8'dir. Bu veriler doğrultusunda her iki cinsiyet yapısı için de geleceğe dair plan yapma konusunda umutsuz tavrın az da olsa baskın olduğu görülmektedir. Buna ek olarak kadınların gelecek on yıl için planlama konusunda daha yüksek orana sahip olmaları, kadın deneklerin geleceğe erkek deneklere göre daha umutla baktığını göstermektedir.

Tablo 5: Araştırmaya katılan öğrencilerin önemli konularda başarılı olacaklarına dair inanç durumları

Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.		Evet	Hayır	Toplam
Cinsiyetiniz	Kadın	582 %85,2	101 %14,8	683 %100
	Erkek	590 %81,1	137 %18,9	727 %100
Toplam		1172 %83,1	238 %16,9	1410 %100

Tablo 5'te elde edilen veriler incelendiğinde araştırmaya katılan kadın deneklerden %85,2'sinin kendisi için önemli olan konularda gelecekte başarılı olacağına inandığı yönünde dönüt verdiği, %14,8'inin ise gelecekte başarılı olmayacağı yönünde dönüt verdiği görülmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılan erkek deneklerden %81,1'inin gelecekte kendisi için önemli olan konularda

başarılı olacağına inandığı, %18,9'unun ise başarıya dair bir umut beslemediği görülmektedir. Cinsiyetlere dair veriler karşılaştırıldığında kadın deneklerin erkek deneklere göre gelecekte başarılı olma yönünde daha yüksek bir oranda umut beslediklerini görmek mümkündür. Buna ek olarak deneklerin genel manada umut durumu içinde oldukları da görülmektedir.

Tablo 6: Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelirlerine göre umutlu olma durumları

Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum		Evet	Hayır	Toplam
Ailenizin Gelir Durumu	2.000 TL. ve altı	37 %35,2	68 %64,8	105 %100
	2.001-4.000 TL.	206 %53,6	178 %46,4	384 %100
	4.001-6.000 TL.	162 %49,5	165 %50,5	327 %100
	6.001-8.000 TL.	113 %66,4	57 %33,6	170 %100
	8.001-10.000 TL.	110 %75,3	36 %24,7	146 %100
	10.000 TL'den fazla	169 %81,2	39 %18,8	208 %100
	Toplam	797 %59,4	543 %40,6	1340 %100

Tablo 6'daki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan deneklerden aylık geliri 2000 TL'nin altında olanlardan %35,2'sinin geleceğe umutla baktığını belirtmesine rağmen %64,8'lik kısmı geleceğe umutla bakmadığını belirtmiştir. Aylık geliri 2001 - 4000 TL arasında olanlardan %53,6'sı geleceğe umutla baktığını belirtirken %46,4'lük kısmı geleceğe umutla bakmadığını belirtmiştir. Aylık geliri 4001 - 6000 TL arasında olanlardan %49,5'i geleceğe umutla baktığını belirtirken %50,5'lik kısmı geleceğe umutla bakmadığını belirtmiştir. Aylık geliri 6001 - 8000 TL arasında olanlardan %66,4'ü geleceğe umutla baktığını belirtirken %33,6'lık kısmı geleceğe umutla bakmadığını belirtmiştir. Aylık geliri 8001 - 10 000 TL arasında olanlardan %75,3'ü geleceğe umutla baktığını belirtirken %24,7'lik kısmı geleceğe umutla bakmadığını belirtmiştir. Aylık geliri 10 000 TL'den fazla olanlardan %81,2'si geleceğe umutla baktığını belirtirken %18,8'lik kısmı geleceğe umutla bakmadığını belirtmiştir.

Bu tablodan elde edilen veriler incelendiğinde geleceğe dair en az umut besleyen ekonomik gelir sınıfının 2000 TL'nin altında geliri olanlar olduğu

görülmektedir. Buna ek olarak bu konuda en az umutsuz olanların ise en yüksek gelir sınıfına sahip olanlar olduğunu görmek mümkündür. Veriler bütünsel açıdan değerlendirildiğinde 4000 – 6000 TL gelir aralığındaki bireyler haricinde kalan gelir gruplarında gelirin artmasıyla doğru orantılı olarak umut seviyesinin arttığı görülmektedir. Bu verilerden hareketle gelir seviyesi ile geleceğe umutla bakma arasında doğrudan bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür.

4. SONUÇ

Yaşam kalitesi olarak değerlendirilen yapı kavramsal ve içeriksel olarak oldukça geniş bir yapıya sahiptir. Nitekim bireyin özünde “insan” olması sonucunda ihtiyaç duyduğu soyut – somut tüm durumları kapsayan bu kavram, ihtiyaçların giderilme boyutu ve şekli sonucunda bireydeki algıları ifade etmektedir. Bu algılar ise yalnızca bireysel sonuçlar doğurmayan yapılarıdır. Nitekim algılardaki olumsuzluk bireyin umut besleyen bir birey olması ile birlikte bunun tam tersi bir şekilde umutsuz bir birey olmasına da neden olabilmektedir ki bu da toplumsal yapı açısından olumsuz durumların yaşanmasına meydan veren bir durumdur.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan, cinsiyet – ekonomik gelir düzeyinin umutsuzluk durumları üzerindeki etkilerinin ölçülmesine yönelik çalışmada, bireylerin genel anlamda geleceğe dair umutla baktıkları görülmekle beraber bu umutsuz olma durumlarının da söz konusu olduğu görülmektedir.

Öncelikli olarak bireylerin geleceğe dair bakışlarının incelenmesi sonucunda kadınların erkeklere göre daha umutlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu hususta iki cinsiyet arasındaki fark az olsa da kadınların daha umutlu bir yapıda olması dikkat çekicidir. Bununla beraber iki cinsiyette de umutsuz bireylerin olduğunu görmek mümkündür.

Deneklerin kötü giden şartlarda bile umutlu olma durumlarının sorgulanması sonucunda ise kadın – erkekler arasında yakın sonuçlara ulaşılsa da kadınların erkeklere göre daha umutlu olduğu görülmektedir. Bu hususta yine iki cinsiyete ait deneklerden de umutsuzluk yönünde dönütler alınmıştır. Bu konuda iki cinsiyetin de yüksek oranda umutlu yaklaşması dikkat çekicidir. Ancak bu husus bireylerin yaşam tecrübeleri ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Nitekim belirli bir erişkinlik seviyesine ulaşmış olan katılımcılar yaşamları boyunca pek çok olumsuz tecrübe yaşamakla beraber bu tecrübelerin sonrasında hayatın normale döndüğünü de gözlemlemişlerdir.

Katılımcıların gelecek on yıl hakkındaki düşüncelerinin sorgulanması sonucunda ise erkeklerin kadınlara oranla bariz bir farkla daha umutlu oldukları görülmektedir. Bu noktada erkeklerin aile kurma, iş kurma vb. hususlarda sosyal etkiler nedeniyle daha ön planda olmalarının etkili olduğunu söylemek mümkün

olmakla beraber yine bu cinsiyete dair olumsuz görüş bildiren bireylerin olduğu da görülmektedir.

Bireylerin kendileri için çok önemli konularda gelecekte başarılı olacaklarına dair verdikleri dönütlerde ise iki cinsiyet için de yüksek oranda umuda dayalı dönütlerin verilmesi dikkat çekicidir. Çalışmanın ana konusunu net şekilde ifade eden bu soru, katılımcıların genel anlamda geleceğe dair umutla baktıklarının da en bariz göstergesidir.

Ekonomik gelir düzeyi ve umut arasındaki ilişki incelendiğinde ise gelir düzeyinin artışına paralel olarak artan bir umut düzeyi dikkat çekmektedir. Diğer bir ifadeyle bireylerin ailelerinin gelir düzeyi arttıkça, geleceğe umutla bakma seviyelerinde de artış görülmektedir.

Elde edilen veriler bütünsel açıdan değerlendirildiğinde ulaşılan sonuçları;

- toplum içinde umut – umutsuzluk yapıları üzerinde cinsiyet farklılığının belirgin bir etkisinin olmadığı,
- her iki cinsiyet yapısı için de çeşitli konularda umutlu ve umutsuz bireylerin olduğu,
- bireylerin genel manada geleceğe dair umutlar besledikleri,
- ekonomik gelir seviyesinin bireylerin umut düzeyleri üzerinde belirgin etkileri olduğu

şeklinde sıralamak mümkündür.

KAYNAKÇA

Acheson, D., Alleyne, G. A., Casas, J. A., Castillo Salgado, C., Barzach, M., Braveman P. (2000). Round table Discussion, Health Inequalities and the Health of the Poor”, *Bulletin of The World Health Organization*, 78 (1).

Akar, S. (2014). Türkiye’de Daha İyi Yaşam Endeksi: OECD Ülkeleri İle Karşılaştırma”, *Journal of Life Economics*, 1(1), 1-12.

Albert, N., Beck, A. T. (1975). Incidence of Depression in Early Adolescence: A Preliminary Study, *Journal of Youth and Adolescence*, 4(4), , 301-307.

Campbell, L. (1987). Hopelessness. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 25(2), 18-22.

Carr, A. J., Gibson, B., & Robinson, P. G. (2001). Measuring Quality of Life: Is Quality of Life Determined by Expectations or Experience?. *BMJ: British Medical Journal*, 322(7296).

Castillion, P.G., Sendio, A.R., Banegas, J.R., Garcia, E.L., RodriquezArtalejo, F. (2005). Differences in Quality of Life Women and Men in the Older Population of Spain, *Social Science & Medicine*, 60, 1229 -1240.

Cummins, R. A. (2005). Moving From the Quality of life Concept to a Theory. *Journal of Intellectual Disability Research*, 49(10), 699-706.

Diener, E., Suh, E. (1997). Measuring Quality of life: Economic, Social, and Subjective Indicators. *Social Indicators Research*, 40(1), 1997: 189-216.

Doğanay, A., Mediha, S. (2006). Öğrencilerin Üniversitedeki Yaşam Kalitesine İlişkin Algılarının Demokratik Yaşam Kültürü Çerçevesinde Değerlendirilmesi (Çukurova Üniversitesi Örneği), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 2006: 107-128.

Elliott, J. A. (2005). *What Have We Done With Hope? A Brief History*, (Ed. Elliott J. A.) Interdisciplinary Perspectives on Hope, Hauppauge, NY: Nova Science.

Felce D., Perry J. (1995). Quality Of Life: Its Definition And Measurement, *Research in Developmental Disabilities*, 16(1): 51-74.

Hadley, S. A., MacLeod, A. K., “Conditional Goal-Setting, Personal Goals and Hopelessness About the Future”, *Cognition and Emotion*, 24(7), 2010, 1191-1198.

Jevne, R. F. (2005). *Hope: The Simplicity and Complexity*, (Ed. J. A. Elliott), Interdisciplinary Perspectives on Hope (pp. 259-289), Hauppauge, NY, US: Nova Science Publishers.

Koçoğlu, D., Akın, B. (2009). *Sosyoekonomik Eşitsizliklerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Yaşam Kalitesi ile İlişkisi*, 2(4).

Magaletta, P. R., Oliver, J. M. (1999), The Hope Construct, Will and Ways: Their Relations With Self-Efficacy, Optimism and General Well Being. *Journal Of Clinical Psychology*, 55(5), 539-551.

Maslow, A. (1943). *A Theory of Human Motivation*, *Psychological Review*, 50, 12-32.

Melges, F. T. (1969). Types of Hopelessness in Psychological Process. *Arch Gen Psychiatry*, 20, 690-699.

Shin, D. C., Johnson, D. M. (1978)., Avowed Happiness as an Overall Assessment of the Quality of Life, *Social Indicators Research*, 5(1-4), 475-492.

Sirgy, M. J. (1986). A Quality of Life Theory Derived from Maslow’s Developmental Perspective: ‘Quality’ is Related to Progressive Satisfaction of a Hierarchy of Needs, Lower Order and Higher. *American Journal of Economics and Sociology*, 45, 329 – 342.

Snyder, C. R., Irving, L. M., Anderson, J. R. (1991). “Hope and Health”, *Handbook of Social and Clinical Psychology: The Health Perspective*, 162, 285-305.

Torrance, G. W. (1987). Utility Approach to Measuring Health-Related Quality of Life, *Journal of Chronic Diseases*, 40(6), 593-600.

Veenhoven, R., Ehrhardt, J. (1995). The Cross-National Pattern of Happiness: Test of Predictions Implied in Three Theories of Happiness. *Social Indicators Research*, 34(1), 33-68.

Ventegodt, S., Merrick, J., Andersen, N. J. (2003). Quality of life Theory III. Maslow Revisited. *The Scientific World Journal*, 3, 2003, 1050-1057.

Whoqol Group. (1994). "The Development of the World Health Organization Quality of Life Assessment Instrument (the WHOQOL)", *In Quality of life Assessment: International Perspectives*, (pp. 41-57). Springer, Berlin, Heidelberg.